

ŠTÚDIE

Kulturologicko-aisthesické úvahy v čase korony

Július Fujak

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá otázkami charakteru a perspektívy kulturológie v súčasnosti, v čase neskorej fázy kapitalizmu a koronakrízy. Okrem odkazov na autorove reflexie povahy interdisciplinárneho výskumu kulturologických štúdií a aktuálneho diania v ňom čitateľ nájde poukazy na radikálne inakostné chápanie spoločnosti a kultúry u filozofky médií a spisovateľky McKenzie Warkovej (1961) či antropológa a aktivistu Davida Graebera (1961 – 2020), ktorých produktívne subverzívne koncepcie vrhajú zásadne iné svetlo na súvisiace okruhy problémov. V druhej časti textu je hlavná pozornosť venovaná možným inšpiratívnym zdrojom súčasnej kulturológie, ktoré možno o. i. nachádzať v tzv. praktickej filozofii a estetike. V tomto prípade hovoríme o francúzskej fenomenologickej estetike Henriho Maldineya (1912 – 2013) a jeho chápaní *aisthesis* v zmysle existenciálneho zakúšania a z neho vyvierajúceho porozumenia nášmu (spolu)bytiu a existencii, to všetko videné cez prizmu interpretácie prác slovenského filozofa Pavla Suchareka z posledného obdobia (2018, 2020)..

Kľúčové slová

Súčasná kulturologická štúdie, *aisthesis*, koronakríza.

Žijeme časy, kedy sa budúcnosť nieže priblížila, ale stáva sa reálnou prítomnosťou. Koronakríza v aktuálnom roku 2020 bezprecedentným spôsobom sprítomňuje „běžkové“ sci-fi a dystopické scenáre, na dennom poriadku sú nebyvalé obmedzovania občianskych a ľudských práv kvôli vyhláseniu globálnej pandémie – jednoducho to, čo sa ešte pred zopár mesiacmi zdalo byť nepredstaviteľné, sa stáva neradostnou realitou, nehovoriac o skutočnosti, že umelá inteligencia už píše mrazivo sofistikované eseje o tom, že nás nemá v úmysle vykynožiť, nakoľko si na to podľa nej vystačíme sami, napríklad, ak ak ju na to naprogramujeme...¹ V týchto súvislostiach nastolenie témy *Kulturológia zajtrajška (perspektívy rozvoja akademickej*

¹ Tu narážam na text, ktorý na základe zadania periodika The Guardian nedávno napísal počítačový program algoritmu jazykový generátor GPT-3, využívajúc na to, podľa vlastných slov, len 0,12% svojej kognitívnej kapacity: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2020/sep/08/robot-wrote-this-article-gpt-3> (21. 9. 2020)

disciplíny a kulturologickej praxe) v 2. čísle časopisu *Culturologica Slovaca* tohto roka by bolo azda vhodnejšie preformulovať skôr na otázku: *Aká by mala byť kulturológia dneška?*

K samotným perspektívam rozvoja a praxe kulturológie, resp. kulturologických štúdií som sa vyjadril obširnejšie svojho času už v štúdiu *Koncepcia inovácie interdisciplinárneho kulturologického výskumu nezávislej kultúry a umenia* (2016) v 1. čísle tohto periodika², preto by som rád tentoraz upriamil pozornosť v prvej časti tohto textu najprv na sondážnu charakteristiku súčasnej situácie našej civilizácie, spoločnosti a kultúry v ére neskorej fázy (neo)kapitalizmu, v druhej časti by som chcel zas venovať pozornosť istým námetom zamerania kulturologického výskumu inšpirovaného tzv. praktickou filozofiou a estetikou.

Koncom jari 2020 som na margo globálnej „korunnej“ krízy vyvolanej rozšírením tzv. infekčného koronavírusu SARS-Cov-2 (Severe acute respiratory syndrome coronavirus 2) a jej následkom napísal esej pre internetový portál časopisu *Vlna Koronamatrix – mutácia neskorého kapitalizmu*. Okrem iného som v nej spomenul názor významnej postmodernej feministky Nancy Fraserovej, podľa ktorej „*čo i len rodová rovnosť v kapitalizme nie je uskutočniteľná, pretože ten sústavne a intencionálne vytvára prostredia nespravodlivosti, ktorej rôzne podoby a osi – extrémnej asymetrie sociálnej, ekonomickej atď. – pretínajú skrz-naskrz našu spoločnosť. V dôsledku čoho sa už dlhodobo nachádzame v hlbokoj a vážnej kríze ekologickej, finančnej, politickej, sociálnej, migračnej...*“³. Aktuálna bezprecedentná celosvetová koronakríza –

² Z uvedenej štúdie cit.: „*Potreba vnútorne, zmysluplne usúvzťažneného interdisciplinárneho výskumu sa javí v súradniciach súčasnej kulturológie ako ťažisková práve v období pretrvávajúcej krízy vedeckého vedenia, súvisiacej o. i. s performativitou, čiže s utilitárnym zužovaním jeho funkcie na legitimizovanie istej kontroly nad realitou (J. F. Lyotard), ako aj so snahami redukovať spoločenskú hodnotu vedy na jej tzv. trhovú využiteľnosť a potenciál. V takomto prostredí dlhodobého zneužívania, podhodnocovania významu a následného znevýhodňovania postavenia humanitných a spoločenských vied sa otázka prehodnotenia obsahu hlbinnie interdisciplinárneho založenia kulturologického výskumu stáva jednou z kľúčových úloh, ktoré pred ním v 21. storočí stoja. Po významných epistemologických zmenách od tzv. obratu k jazyku v polovici 20. storočia – vteleného o. i. do filozofie Martina Heideggera a Ludwiga Wittgensteina a ich odklonu od substancionálnej ontológie k ontológii zmyslu ľudského bytia a pobytu – až po paradigmaticky inakostné, subverzne produktívne myslenie postštrukturalistov (...), sa súčasná kulturológia ocitá v situácii rázcestia: buď zostane v mantineloch sebareferenčnej provinčnej uzavretosti s odkazom na niektoré dnes už zjavne prekonané tradičné koncepty, alebo sa stane súčasťou revitalizačného úsilia skúmať kultúrne a umelecké fenomény v intenciách nevyhnutne interdisciplinárnej komplementárnosti postmoderného vedeckého diskurzu kulturologických štúdií, previazaného so súčasnou semiotikou, filozofiou, antropológiou, estetikou, umenovedami, lingvistikou, etikou, sociológiou, históriou, psychológiou a inými spoločenskými, prípadne príbuznými prírodovednými disciplínami.*

(...) Akcent kladený na inovatívne nezávislý trans-/interdisciplinárny charakter výskumu charakteru rozmanitých modusov kultúry a umenia sa týka nezastupiteľne aj samotnej povahy a založenia vedeckého skúmania (isto nielen) nitrianskej kulturológie. Svojím založením vnútorne zaangažované, súčasnými progresívnymi vedeckými diskurzmi poučené, originálne humanitné výskumy totiž nemôžu byť metanoicky nezávislé. História a súčasnosť Nitrianskej školy či už semiotických, literárnovedných, estetických a neposlednom rade kulturologických štúdií o tom podáva (a verme, že i v budúcnosti podá) nemálo dôkazov.“

Viac pozri: http://www.culturologicaslovaca.ff.ukf.sk/images/No1/Fujak_Koncepcia.pdf

³ FUJAK, J.: *Koronamatrix – mutácia neskorého kapitalizmu*. In: <https://www.vlna.sk/koronamatrix-mutacia-neskoreho-kapitalizmu/> s. 1.

doslovne „korunná kríza“ (nomen omen) – *de facto* nasadila ostatným uvedeným krízam „korunu“, ešte viac ich zviditeľňuje a prehľbuje. Politické špičky a nadnárodní oligarchovia (najmä internetového a farmaceutického trhového prostredia) nebývalo na tejto situácii v prvom prípade ideologicky, v druhom zas finančne profitujú, navodzujúc pritom simulakrové zdanie „správnosti“ a „opodstatnenosti“ reštrikcii a obmedzovania našich práv a slobôd: „*Obludná logika navodzovania povedomia o tom, čo je „normálne“, „samozrejmé“ a „prospešné“ sa prejavuje v jazyku trhu a technokratov (na spôsob „etika do biznisu nepatrí“), teda jazyku chamtivosti ako na globálnej, tak aj na lokálnej úrovni, veď jej zástancovia sa explicitne odmietajú vzdať svojich výhod i nadobudnutého štatútu. Ovládla de facto spôsob chorobného uvažovania vyššej spoločenskej vrstvy na úrovni kolektívneho i osobného (ne)vedomia.*“⁴

Ide o nenáhodnú logiku vygumovania etiky zo sféry biznisu, následkom čoho sa temer všetko nehumánne komodifikuje a bezohľadne premieňa na trhový produkt, „*vrátane aktuálnej pandémie a jej následkov. Táto logika je zhubná a záleží na každom z nás, či ju mienime naďalej tolerovať, akceptovať, či lokajsky na nej parazitovať, alebo sa na nej odmietneme podieľať. Inak matrix agónie kapitalizmu bude mať istotne ďalšie pokračovania, a tie by mohli byť v porovnaní s ďalšími sériami onoho sci-fi trháka nadozere horšie. Tak ako niektoré patogény, aj neskorý kapitalizmus má schopnosť zmutovať do rôznych podôb (nadnárodne oligarchickú či čínsko-komunistickú nevynímajúc) vrátane aktuálneho globálneho, fašizoidne nedemokratického koronamatrixu. Jeho ďalšie mutácie a matrixy by však mohli mať pre nás všetkých fatálne následky.*“⁵

Máme však ešte vôbec dočinenia s kapitalizmom, tak ako ho chápeme možno v diskurze, ktorý už nezodpovedá realite? Túto otázku si kladie významná americká transgendrová kulturologička, filozofka médií a spisovateľka **McKenzie Warková** (1961) (proces rodovej a pohlavnej tranzície podstúpila až po dovŕšení päťdesiatky), profesorka kultúry a médií na Eugene Lang College v The New School v New Yorku, a to v rozhovore uverejnenom ešte pred koronakrízou s názvom *Všichni jsme uvnitř informačního stroje, žádný vnějšek už není*. V jeho úvode si všíma naše pohodlné ustrnutie v jazyku, ktorý v intenciách presného pomenovania a uchopovania transformujúcej sa skutočnosti prestáva byť užitočný. Autorka práce *Capital is Dead: Is this Something Worse?* (2019) o dôvodoch je napísania hovorí: „*(...)náš jazyk pro popisování kapitalismu už je příliš unylý. Používáme termíny, které jsou staré 40 let, a tváříme se, jako by se mezitím nic nestalo. Je to retro. Došlo mi, že by bylo zajímavé zkusit historii boje proti kapitalismu restartovat. Zvlášť když mnoho mladých lidí říká: tohle nefunguje, potřebujeme něco jiného, ale pak čtou věci, co se pro dnešek nehodí. Já si třeba nejsem jistá, jestli k popsání kapitalismu stačí, abychom před něj strčili neoliberalní. Pořád o kapitalismu mluvíme jako o nějaké věčné věci, která se vlastně od 19. století nezměnila. Capital is Dead je myšlenkový experiment, který zní: a co když už to není ani kapitalismus? Co když to je něco horšího? Jak byste to popsali? V jistém smyslu se o něco podobného snažil i Marx. Neměl žádné koncepty po ruce, musel si je vymyslet, je to vlastně taky experimentální psaní.*“⁶

⁴ Tamže, s. 2.

⁵ Tamže, s. 3.

⁶ WARK, M.: *Všichni jsme uvnitř informačního stroje, žádný vnějšek už není*. In:

<https://wave.rozhlas.cz/vsichni-jsume-uvnitř-informacního-stroje-zadny-vnějšek-uz-neni-rika-spisovatelka-8200629>, s. 1.

McKenzie Warková poukazuje na zrod a pôsobenie novej spoločenskej, vlastne skryto vládnucej triedy, ktorá doviedla Lyotardov princíp performativity do nebyvalých dôsledkov: „Došlo mi, že možná máme co do činenia s novou, vektoralistickou triedou. Týka sa usmernení, kontroly nad informaciami, ktoré pak ovlivňujú zbytek systému. Je možné len dohližet na informácie bez toho, aby ste cokoliv vlastnili? Miesto výrobných prostriedkov mali len prostriedky na kontrolu informácií? Kedy se podíváte na největší společnosti na světě, fungují právě takhle. Skrze toky informací ovlivňují výrobní procesy. A to je podle mě nová vládnoucí třída.“⁷

Táto mysliteľka sa zamýšľa aj nad obsahom samotného pojmu „kultúra“ v časoch informačného, digitálne technologického matrixu, resp. jeho interaktívneho rozhrania a fúzie s našimi životmi a telami: „Jedním z účelů technologie je, že máte zapomenout na její existenci. Proto se podle mě vyplatí přemýšlet o tom, jak interaktivní rozhraní splynula s naším světem, tělem. Filozofie a politická teorie na techniku jako objekt často zapominají nebo ji pomíjí. Francouzský filozof Bernard Stiegler říká: „Technologie je věc, o které filozofie nemůže přemýšlet.“ No a ono to fakt platí. Podle mě je ale důležité, aby se kritické myšlení, byť spekulativně, alternativním technologiím věnovalo. Jsou lidé, co to dělají, ale je potřeba, aby se to dostalo do středního proudu kritické teorie. Lidé pořád přemýšlí v kategoriích z 80. let, pořád řeší kulturu. Máme ji přitom ještě vůbec? Není už zcela pohlcená platformami a algoritmy?“⁸

Obdobne značne relativizujúci pohľad na našu kultúru prináša, bohužiaľ, nedávno zosnulý antropológ a ľavicový aktivista **David Rolfe Graeber** (1961 – 2020), profesor na London School of Economics, spoluzakladateľ hnutia Occupy Wall Street a autor známeho hesla „99%“... Podstatu našej civilizácie minimálne od staroveku vidí v dlhu, zadlžovaní, dlžnom úpise, úrokoch a ich splácaní, resp. vymáhaní a s tým súvisiacim vznikom otroctva. Sekundárny objav peňažného obeživa zotročovanie ešte znásobil, čo dovŕšilo obdobie kolonialistického a postkoloniálneho kapitalizmu. Oddá sa odcitovať na tomto mieste dlhšiu časť textu Martina M. Šimečka *K čertu s dlhuhy. Zemřel David Graeber* hodnotiacom jeho nezanedbateľný antropologicko-kulturologický prínos: „Dluh nebyl poslední ve vývojové řadě, ale naopak první. (Klasickým příkladem je farmář, který si půjčí na jaře od bohatšího souseda osivo a na podzim mu ho splatí obilím.) Z toho ovšem plyne vážný důsledek: peníze nejsou pro fungování ekonomiky tak klíčové, jak se nám dnes jeví. Prvním oběživem, díky němuž fungoval ve starých civilizacích byznys, byl totiž dlužní úpis. Jinými slovy, celé naše dějiny se točí kolem dluhů, jsou neustálým soubojem mezi věřiteli a dlužníky a peníze jsou jen jejich vedlejším produktem (a někdy i slepou uličkou).

(...) Příběh peněz z pohledu antropologa Graebera nepřináší lidstvu jen dramaticky zrychlený vývoj civilizace, ale také utrpení nevidaných rozměrů. Masovým fenoménem se stalo otroctví, protože pomocí peněz se dala přesně vypočítat cena zboží – včetně ceny člověka. „Hodnota peněz je v konečném důsledku hodnotou moci, která jiné lidi proměňuje v peníze,“ píše Graeber.“⁹

⁷ Tamže, s. 2.

⁸ Tamže, s. 2.

⁹ ŠIMEČKA, M. M.: *K čertu s dlhuhy. Zemřel David Graeber*. In: <https://www.respekt.cz/tydenik/2012/21/k-certu-s-dluhy>, s. 1.

Šimečka vyzdvihuje Graeberov poukaz na význam odpustenia dlhov ako nástroj spoločenského zmiernia, s ktorým sa stretávame už v starobylej Mezopotámii. (Paralela so súčasnosťou v kontexte Grécka a krajín tretieho sveta nie je vôbec náhodná...), čo však dramaticky zmenili samotné peniaze a ich nebývalý vplyv na „dehumanizáciu“ ekonomických vzťahov, keďže: „*neumožňovali pravidelné rituálne oddľužovanie jako v dávné Mezopotámii. Čím dál více dlužníků se tak propadalo do otroctví a ke konci římské říše byl téměř celý venkov jednou obrovskou kolonií otroků. V důsledku toho neměli Římané dost vojáků – protože ty nejčastěji získávali z prostředí svobodných rolníků. Germánští barbari pak už lehce srazili na kolena rozpadající se říši plnou dlužníků.*

*Středověk, v němž se Evropa vrátila k různým formám dlužních úpisů a peníze téměř přestaly existovat (a Graeber tvrdí, že to vůbec nebylo na škodu), byl koncem jedné éry globalizace. Nová éra nastává s příchodem kapitalismu a vznikem papírových peněz v roce 1694.*¹⁰ V súčasnosti, pripomína Šimečka odkazujúc na Graebera, sme v osídlach finančných trhov a extrémneho zadlženia (a to v nebývalej miere práve počas koronamatrixovej krízy), dlhy nám takpovediac „prerástli cez hlavu“: „*Ocitli jsme se tedy v bludném kruhu a nastal čas aspoň částečného odpouštění dluhů. Koneckonců, současné peníze – nekryté zlatem – jsou už jen „virtuální“ a pozoruhodně se začínají opět podobat dlužním úpisům, jimiž se platilo v Mezopotámii. To možná otevírá cestu k tomu, co kdysi udělal král En-metena, který viděl jasnou spojitost mezi oddlužením a amargi – svobodou.*“¹¹ Ak k tomu nedôjde, môžeme čakať len ďalšie „úsporné opatrenia“ čiže ďalšie obmedzovanie slobôd s neblahými následkami prehlbujúcej sa hospodárskej krízy, ktorá v dejinách neraz vyústila do vojnových konfliktov.

Ako vidno, oba pohľady Kwarkovej a Graebera vrhajú radikálne iné svetlo na chápanie súčasného stavu našej civilizácie a kultúry, ktorá sa dnes nachádza vo fáze transformačnej mutácie úpadkovej fázy kapitalistického koronamatrixu. Ako sa však v daných neradostných reáliách máme vyrovnávať s našou vlastnou existencialitou, životným pobytom a ich prežívaním? Hľadať odpovede na takto položenú otázku vonkoncom nie je ľahké, a to (isto nielen) v súvislosti s pýtaním sa na úlohu kulturológického vhl'adu, ktorý by nám mohol pomôcť porozumieť tomu, v čom a ako dnes žijeme. Jednou z možností, kde by kulturológia dneška mohla nachádzať cenné inšpiračné zdroje, by mohla byť – pre niekoho možno prekvapivo – novodobá, v istom zmysle „transponovaná“ francúzska fenomenologická vetva filozofie a estetiky, s ktorou som mal možnosť oboznámiť sa vďaka slovenskému filozofovi Pavlovi Sucharekovi, konkrétne, jeho práci *Henri Maldiney a jeho fenomenologická estetika v kontexte obratu k aisthesis v súčasnej francúzskej filozofii* (2018), ako aj jeho editorskej a prekladovej literatúre (*Fenomenológia stretnutia*, 2015).

U filozofa **Henriho Maldineya** (1912 – 2013) je podľa neho podstatné hĺbkové chápanie *aisthesis* v zmysle (vonkoncom nie estetického či estetizujúceho, ale) *existenciálneho zakúšania* a z neho vyvierajúceho porozumenia nášmu (spolu)bytiu a existencii. Navyše uňho nachádzame nie náhodné, hĺbkové paralely medzi fenomenológiou a umením. Maldiney kladie akcent na zažitú, bezprostredne prežívanú skúsenosť pociťovania, resp. *pravdy pociťovania* ako bytia-vo-svete (v istej opozícii voči pravde vnímania), súbežne s tým aj na udalostnosť, ako aj na

¹⁰ Tamže, s. 2.

¹¹ Tamže, s. 3.

otvorenie sa prázdnu... Je to práve umenie, ktoré podľa neho prázdno transformuje na otvorenie (sa) v zmysle skutočného prebudenia sa k vlastnej existencii a fenomenalite bytia. Táto filozoficko-esteticky existenciálne vymedzená pozícia oprávňuje Maldineya výrazne upozadiť pôvodne dominantné jazykové, kognitívne či transcendentné funkcie umenia.

Sucharek v súvislosti s interpretáciou a objasňovaním Maldineyovej koncepcie poukazuje na niektoré nesamozrejmé, niekedy prehliadané aspekty fenomenológie: na o. i. hĺbkový zostup k fenomenalite multidimenzionálnej skúsenosti premostujúcej bytie (zakúšané, ba i bytie zakúšania) a javenie (danosť fenoménu vo vedomí). Zameriava sa tak na pojem vnútornej danosti (spôsob akým sa javí to, čo sa javí a ako „to“ zakúšame a pociťujeme) a na index „problematickosti“ (*epoché*, fenomenologická redukcia na pozadí protipostavenia intencionálne vedomie vs. afektívne). V intenciách manifestácie života sa tak pre Maldineya stáva primárnou nie reprezentácia, ale prezentácia priamo zakúšaného bytia, vykazujúca estetickú akosť v zmysle chápania pojmu *aisthesis*. Tu nejde o úpornú snahu postihnúť existenciu v jej „totalite a nekonečne“ či komplexnosti, ale, naopak, v jej jedinečnej, neprenosne zažitej jatrivosti, veď toto zakúšanie dispozitívnych udalostí je zmyslové, telesné, organické, afektívne čiže *aisthetické*.

Popri iných významných problémových okruhoch (post)fenomenológie filozofa Henri Maldineya by som ako estetik, semiotik a kulturológ hlásiaci sa k existenciálnemu vidu humanitného skúmania chcel spomenúť aspoň niektoré: poňatie otvorenosti ako istého silového napätia vo vnútri živého systému, ďalej všímavosť k spontánnej organizácii bytia a samotnú *aisthesis* ako bezprostredné hlbinné pociťovanie dejúcej sa existencie. Sucharek v uvedenej práci siaha k niektorým ťažiskovým Maldineyovým pojmom *priestor – rytmus, forma – pôvod, horizont stretnutia* v náležitej, hĺbkovo zaangažovanej variačnej interpretačnej stratégii. Priestor ako čosi, čo nás obklopuje, preniká nami a je zároveň nedosiahnuteľné... Rytmus nie ako *Gestalt* (merateľný „tikot“), ale existenciálny *Gestaltung* (pulzácia „prílivovej vlny“), a Heideggerov *Dasein* z významňovaný ako Prítomnosť (tu-bytie) vo vzťahu k svetu, ktorý je spätý aj s ohrozenosťou, stratenosťou, živelnosťou v reáliách existenciálnych dimenziách každodennosti... Forma a pôvod sú zas rozohrávané nielen v kontexte Umwelt-u, ale i v línii so spomenutou existenciálnou stratenosťou a chaosom, ako Sucharek píše, s „rozzevom“ a priepas(tnos)ťou enigmatickej (absencie) hĺbky či výšky... Dimenzia Prázdna a Ničoho je podmieňujúca, keďže z Maldineyho fenomenologickej perspektívy skutočnosť sa nám nedáva v rovine možného, ale naopak, nepredstaviteľného. Vo fluidnom, neprestajne sa meniacom „horizonte stretnutia“ sa trojitá väzba *prázdna – otvorenia – priestoru* uskutočňuje v bytí-so-svetom (napokon aj v umení), a to ako udalosť vpádu inakosti a, jedným dychom vyslovené, jej prežívania ako závratu z komunikačného stretu s ňou.

Na dôvažok by som rád v kontexte hľadania vnútornej rovnováhy v čase jej úplnej straty počas koronamatrixu v celospoločenskom meradle spomenul knihu esejí *Bricolage 44* (2020) samotného **Pavla Suchareka** (1981), predstavujúcu povšimnutia hodný vklad do diskurzu inej paradigmy tzv. praktickej filozofie. Tej, ktorá „nielen“ kontemplatívne báda, zvažuje a preniká do ontologických a gnozeologických tajomstiev bytia a sveta, ale snaží sa o hmatateľnú, reálnu zmenu kvality nášho života ako aj spolubytia s Druhým, teda inou ľudskou bytosťou v starosti o neho i o seba zároveň.

Sucharek vo svojich zámerne priam lapidárnych textoch poukazuje na často krát prehliadané témy fenomenality smiechu, radosti, hnevu, nudy, alebo osamelosti vs. samoty, tmy, súkromia, ale i zakúšaného utrpenia, ktoré vsádza do nečakaných, nezvyčajných a preto k inému zamysleniu nútiacich súvislostí, nastoľujúc v neposlednom rade otázky našej skutočnej vnútornej slobody a nezávislosti. Z autorskej pozície priam polyhistorickej rozľadenosti sa pokúša v komplementárnej rezonancii filozofie, kulturologie, estetiky, spirituálnych náuk, buddhizmu a pod. primäť čitateľa k novej, metanoicky zásadnej premene postoja k sebe samému a vnímaniu sveta okolo nás – aby si mohol osvojiť spolu s čitateľom aspoň niektoré princípy neľahkého „umenia žiť“, a to navzdory všetkému, vrátane vedomia našej (neraz len zdanlivej) nedostatočnosti, zlyhávania a najmä neodvratnej konečnosti. Sucharek sa o. i. zaoberá témami ako sú obhajoba pomalosti (ktorou sa zaoberali, mimochodom, už Sten Nadolny či Carl Honoré), tzv. requiem za realitu – kde pomenúva jej „ohýbanie“ majúce za následok jej možnú úplnú vyprázdnenosť, ba až stratu –, alebo principiálny „škandál odpustenia“, v ktorom preosieva jednu z hlavných ťažiskových, morálne v istom zmysle nevysvetliteľných, „lévinasovských“ dilem; na inom mieste sa zas zaoberá meditáciou, ktorú pokladá vo filozoficko-existenciálnej prizme za formu oslobodzovania sa od falošných nárokov nášho ega.

Za veľmi cenné možno považovať – práve v dnešnej neľahkej dobe, v ktorej sa vo verejnosti pestuje podhodnocovanie až znevažovanie humanitného teoretického myslenia – Sucharekov poukaz na jedinečnosť mysliteľského aktu a jeho významu. Ten nás nielen intelektuálne a emocionálne obohacuje, ale má energiu a potenciál – možno spočiatku nebadane, no v konečnom dôsledku oveľa fundamentálnejšie – ovplyvniť akosť existenciality nášho pobytu, jeho chápania a (spolu)prežívania. V hre je okrem toho aj isté existenciálne zcitlivenie, ba priam precitnutie, čiže nevyhnutnosť a dôležitosť učenia sa „*prebúdať v sebe citlivosť pre porozumenie tajomstva bytia druhých. (...) Spolubytie nie je žiadna neutrálna filozofická podmienka nášho šťastia alebo nešťastia, účasť na bytí druhého je zdrojom radosti.*“¹²

Tento druh (spolu)účasti by mal byť prítomný nielen vo filozofickej, estetickej, semiotickej, ale aj v súčasnej kulturologickej spisbe. Ak sa teda dnes pýtame na perspektívy rozvoja kulturologie, mohli by sme ju vidieť práve v zmysle poučenia zo základných východísk tzv. praktickej filozofie, resp. existenciálnej estetiky a semiotiky vo vyššie naznačených intenciách.

V jednom z nedávnych rozhovorov jeden z našich najväčších básnikov Ivan Štrpka poznamenal, že žijeme v dobe, kedy prázdnotu v sebe len vyplňame bublinami. Navyše, skúsenosť z tzv. lockdownu a vynútenej izolácie počas tohtoročnej korona-jari nám podľa jeho názoru priniesla v jeho chápaní celkom novú, silnú skúsenosť: „*Ocitli sme sa v úplne neznámej situácii. Zrazu sme všetci boli anonymní ohrozovatelia aj ohrozovaní od iných. To musel vnímať každý. Každý musel zaujať postoj. Nikto to nemohol ignorovať. Dostali sme do rúk zodpovednosť, že to môžeme eliminovať alebo, naopak, šíriť. Vnímal som aj ten silný pocit strachu. Je to globálna skúsenosť pre ľudí, ktorí nezažili vojnu či inú katastrofu.*“¹³

Aj kulturologické štúdie musia vyjsť zo svojich rigidných akademických bublín a zaujať postoj ako ku kriticky ohrozujúcemu stavu kultúry a spoločnosti – ktorý treba pomenovať

¹² SUCHAREK, P.: *O priateľstve*. In: *Bricolage* 44. Levoča: Modrý Peter, 2020, s. 74-75.

¹³ <https://www.tyzen.sk/rozhovory/65699/ivan-strpka-prazdno-sme-vyplnili-bublinami/>, s. 2.

pravým menom a nie vyhýbavo metodologicky neadekvátnym, zastaraným jazykom –, tak aj k samotnej fenomenalite a existencialite bytia v nich, ktorú prežívame a zakúšame neprenosne i nezastupiteľne v snahe obhájiť si a nestratiť elementárnu ľudskú dôstojnosť.

Literatúra a zdroje

- FUJAK, J.: *Koncepcia inovácie interdisciplinárneho kulturologického výskumu nezávislej kultúry a umenia*. In: *Culturlogica Slovaca*, č. 1, 216. http://www.culturologicaslovaca.ff.ukf.sk/images/No1/Fujak_Koncepcia.pdf (21. 9. 2020)
- FUJAK, J.: *Koronamatrix – mutácia neskorého kapitalizmu*. In: <https://www.vlna.sk/koronamartrix-mutacia-neskoreho-kapitalizmu> (21. 9. 2020)
- SUCHAREK, P.: *Henri Maldiney a jeho fenomenologická estetika v kontexte obratu k aisthesis v súčasnej francúzskej filozofii*. Habilitačná práca. Prešov: Inštitút filozofie, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2019.
- SUCHAREK, P.: *Bricolage 44*. Levoča: Modrý Peter, 2020. ISBN 978-80-89545-88-9.
- ŠIMEČKA, Martin M.: *K čertu s dluhy. Zemřel David Graeber*. In: <https://www.respekt.cz/tydenik/2012/21/k-certu-s-dluhy> (21. 9. 2020)
- ŠTRPKA, I.: *Prázdnó sme vyplnili bublinami*. Rozhovor so Štefanom Chrappom. In: <https://www.tyzden.sk/rozhovory/65699/ivan-strpka-prazdno-sme-vyplnili-bublinami/> (22. 9. 2020)
- WARK, Mc Kenzie: *Všichni jsme uvnitř informačního stroje, žádný vnějšek už není*. Rozhovor. In: <https://wave.rozhlas.cz/vsichni-jsme-uvnitř-informacního-stroje-žadný-vnějšek-uz-není-rika-spisovatelka-8200629> (21. 9. 2020)

Culturological-Aisthetic Reasonings in Time of Corona

The paper *Culturological-Aisthetic Reasonings in Time of Corona* is questioning the character and the perspective on culturology in present time, in the era of late phase of capitalism and corona crisis. Beside the author's reflexions of the nature of interdisciplinary research of cultural studies, the reader can find the references to radical alternative understandings of society and culture of philosopher of media and writer McKenzie Wark (1961) and anthropologist and activist David Graeber (1961 – 2020). Their productive subversive conceptions make clear the connected ambits of problems in essentially different way. In the second part of article, the main consideration is given to possible inspiring sources of contemporary culturology, which would be able to be found in s. c. applied philosophy and existential aesthetics. In this case we talk about French phenomenological aesthetics of Henri Maldiney (1912 – 2013) and his understanding of *aesthesis* – in the meaning of existential experiencing and comprehension (which stems from it) of our (together-)being and existence, all through the interpretative prism of Slovak philosopher Pavol Sucharek's works written in last years (2018, 2020).

Prof. PhDr. Július Fujak, PhD.

Katedra kulturológie

FF UKF v Nitre

Hodžova 1

949 01 Nitra

Jfujak@ukf.sk